

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній рівень – бакалавр

на тему: **«МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ІТАЛІЇ: ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЗІ
СТАТУСОМ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ (2022-2026)»**

Виконала:

Здобувачка 4 року навчання

Спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»

Кожухар Анастасія Сергіївна

Керівник

Соловей Галина

кандидат філософських наук,
доцент кафедри міжнародних відносин

КИЇВ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ.....	7
1.1. Поняття та визначення міграції та інтеграції як об'єктів дослідження в міжнародних відносинах	7
1.2. Статус тимчасового захисту в Європейському Союзі: правова природа та механізми реалізації.....	9
1.3. Теоретичні рамки та моделі інтеграції мігрантів	12
1.4. Методологія та методи оцінки інтеграції українців	15
РОЗДІЛ 2. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ІТАЛІЇ: ІНСТИТУЦІЙНА ТА ПРАВОВА РАМКА.....	17
2.1. Еволюція міграційної політики Італії та сучасний міграційний профіль держави	17
2.2. Інституції та механізми управління міграцією в Італії.....	21
2.3. Міграційна політика Італії у період зростання вимушеної міграції після 2022 року.....	24
РОЗДІЛ 3. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ПРИЙМАЮЧЕ СУСПІЛЬСТВО: ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИКИ.....	27
3.1. Мовна та культурна інтеграція українців в Італії.....	27
3.2. Роль діаспори, волонтерських та громадських організацій у процесах інтеграції.....	28
3.3. Сприйняття українських мігрантів італійським суспільством та медіа.....	30
РОЗДІЛ 4. УКРАЇНЦІ ЗІ СТАТУСОМ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ В ІТАЛІЇ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР.....	32
4.1. Демографічний і соціальний портрет українців зі статусом ТЗ в Італії.....	32
4.2. Доступ до ринку праці, освіти та системи соціального захисту.....	34
4.3. Участь українців у соціально-економічному житті Італії.....	36
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	42
АНОТАЦІЯ.....	52

ВСТУП

Проблема дослідження. Проблематика дослідження полягає у тому, що наявність формального правового статусу (тимчасового захисту) не може автоматично гарантувати успішної соціально-економічної інтеграції. Італійська система контролю міграції є розвинутою, зважаючи на значний тривалий досвід Італії у регулюванні міграційних потоків. Проте вона може бути також не зовсім адаптованою до специфічного профілю українських біженців (переважно жінки з дітьми, високий рівень освіти, для яких найважливішими є питання визнання кваліфікацій, доступу до ринку праці). Натомість статус тимчасового захисту часто ставить настанову «швидкого повернення додому», через що українці опиняються поза фокусом довгострокових інтеграційних програм. Важливо виявити наскільки наявні інституційні та правові механізми виявилися та продовжують бути спроможними забезпечити не лише прийом, а повноцінну економічну та культурну інтеграцію осіб з тимчасовим захистом.

Актуальність. Попри факт того, що Італія є країною з великим потоком іммігрантів з різних країн світу, та вже підготовленою до цього міграційною системою, прибуття громадян України на початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році створило певні виклики для системи, яка до цього не стикалася з подібною кризою. Українські біженці не є найбільшою міграційною групою в Італії серед інших, але сама специфіка їхнього правового статусу, соціально-демографічного профілю (як наприклад ознака статі, віку, освіченості, попередній досвід трудової міграції) та загальні очікування стосовно тривалості їхнього перебування в приймаючій країні зумовлюють необхідність окремого аналізу цього явища.

Загалом актуальність цього дослідження зумовлена також фактом, що інтеграція українців, є унікальним та новим досвідом для Італії, як приймаючої країни ще й з точки зору того, що впливає безпосередньо на внутрішні системи країни, як економічний розвиток, соціальна стабільність та суспільну

згуртованість. Вивчення цього досвіду Італії допоможе глибше зрозуміти та оцінити спроможність міграційної політики Італії до подібних та нових викликів, її здатність до пристосування до кризової ситуації, яка пов'язана з вимушеною міграцією. Також, не менш важливим є розуміння сучасних тенденцій міграційних процесів у Європі, на прикладі Італії.

Таким чином це дослідження є актуальним з огляду на потребу аналізувати взаємодії між державною міграційною політикою Італії та реальними наявними практиками інтеграції українських біженців у період 2022-2026 років та є зумовлена недостатньою вивченістю специфіки італійського кейсу у загальноєвропейській кризі прийому переміщених осіб з України.

Мета дослідження. Визначити особливості міграційної політики Італії та характер інтеграції українців зі статусом тимчасового захисту у 2022-2026 роках.

Зазначеної мети можна досягти розкривши **завдання дослідження:**

- 1) Систематизувати теоретичні підходи до вивчення міграції та інтеграції і визначити ключові поняття;
- 2) Охарактеризувати правові та інституційні засади міграційної політики Італії;
- 3) Дослідити еволюцію міграційної політики Італії та її сучасну інституційну та правову рамку
- 4) Встановити соціально-економічний вимір інтеграції українців зі статусом тимчасового захисту в Італії
- 5) Визначити основні виклики та проблеми інтеграції українських мігрантів;
- 6) Оцінити роль української діаспори, волонтерських та громадських організацій в контексті інтеграції українців

Опис використаної літератури: Тема інтеграції українських біженців в Італії після 2022 року є відносно новою темою для наукової літератури. М.

Больцони, Д. Донатьелло та Л. Джанетто провели дослідження, у якому на прикладі Італії розкрили феномен «подвійних стандартів» під час прийому мігрантів. Теоретичну рамку дослідження та ліберальний підхід представлено роботами Дж. Моней, Р. Парка, який заклав основи поняття асиміляції та М.Гордона, що є автором сучасної моделі асиміляції, з розмежуванням культурної та структурної асиміляції. Теорії асиміляції опрацьовано за роботою Р.Альби та В. Ні. Також великий внесок у розуміння італійської міграційної системи зробив М. Амброзіні. Новизна цього дослідження полягає в комплексному аналізі інтеграції українців зі статусом тимчасового захисту в Італії, який поєднує в собі розгляд нормативно-правової бази, інституційних механізмів та реальних практик соціально-економічної та культурної інтеграції у період 2022-2026 років.

Питання дослідження: Чи виявилися інституційні та правові механізми Італії спроможними забезпечити повноцінну соціально-економічну та культурну інтеграцію українців зі статусом тимчасового захисту, а не лише їхній прийом?

Об'єктом дослідження є міграційна політика Італії у контексті прийому та інтеграції мігрантів.

Предметом дослідження є процес інтеграції українців зі статусом тимчасового захисту в Італії у 2022-2026 роках.

Методи дослідження: Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань буде використано якісний метод кейс-стаді. Також контент аналіз.

Спосіб збору даних: аналіз літератури, офіційних документів, нормативно-правових актів Європейського Союзу та Італії, аналітичних звітів.

Теоретична рамка дослідження. Робота спирається на ліберальну традицію в теорії міжнародних відносин. Політика Італії щодо українських біженців аналізується через «ліберальний парадокс» Дж. Голліфілда, механізми ухвалення рішень розглядаються через теорію Е. Моравчика про вплив внутрішніх груп, а потреба в координації на рівні ЄС розглядається через концепцію «комплексної взаємозалежності» Р. Кеохейна та Дж. Ная. Для оцінки практик інтеграції залучено

чотири моделі (асиміляційна, сегментована, мультикультурна та інтеркультурна).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, які вміщують 13 підрозділів, висновків, анотації та списку джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Поняття та визначення міграції, інтеграції та переміщених осіб як об'єктів дослідження в міжнародних відносинах

В сучасних міжнародних відносинах міграцію можна розглядати, як один з найважливіших глобальних процесів. Швидке зростання мобільності населення, транснаціональні зв'язки та глобалізація сприяють тому, що міграційні процеси виходять все більше за межі внутрішньої політики держави і стають предметом міжнародного співробітництва та безпекових стратегій. Особливо це відчувається в межах Європейського Союзу, адже з існуючими правилами міграційна ситуація в одній з країн буде напряду стосуватися інших через специфічність Шенгенської угоди.

Для кращого аналізу варто почати саме з понять міграції та інтеграції. Загалом не існує одного універсального визначення такого терміну, як міграція, різні джерела трактують та пояснюють це визначення на свій лад. Загалом, міграцію можна охарактеризувати, як переміщення людей з місця їхнього постійного проживання до нового місця в рамках однієї країни чи поза її межі.

Для більш точного визначення, Департамент економічних і соціальних справ Організації Об'єднаних Націй, наприклад, визначає довгострокового мігранта як особу, яка проживає за межами своєї країни походження щонайменше 12 місяців. [1] Схоже визначення дає також і Євростат, статистична організація Європейської Комісії, на їх сайті зазначено, що міграція є терміном, який відноситься до кількості мігрантів, тобто людей, які змінюють своє місце проживання на певну територію (країну) протягом певного періоду часу, зазвичай одного року. Термін «*імміграція*» пояснює саму дію, якою особа встановлює своє постійне місце проживання на території іншої держави, яка відрізняється від попереднього місця проживання цієї

особи. [2]

Якщо ж шукати визначення в джерелах, можна знайти поняття, що міграція є широким поняттям, яке окреслює будь-яке пересування до іншої країни або ж регіону. Зокрема, термін міграції людей можна розділити за декількома типами: зовнішня або внутрішня; добровільна або примусова; тимчасова чи постійна; легальна або нелегальна; імміграція або еміграція. [3]

Згідно з визначеннями Міжнародної організації з міграції (МОМ), є два види міграції - добровільна міграція (voluntary migration) та вимушена міграція (forced migration). Добровільна міграція відбувається за рахунок власного бажання людини, яка здійснює міграцію у відповідь на фактори, такі як вищий рівень доходу чи кращі умови життя, возз'єднання сім'ї або навчання. Натомість вимушена міграція стосується осіб, що були змушені покинути своє місце постійного проживання (внаслідок збройного конфлікту, порушення прав людини або ж природних катастроф). [4]

Переходячи до поняття інтеграції варто зазначити, що в науковій літературі не надають певне універсальне значення. Серед італійських дослідників, які спеціалізуються на вивченні міграційних процесів можна навести приклад в своїй роботі Мауріціо Амброзіні, який в своїй роботі «Integrazione degli immigrati» дає визначення імміграції як позитивного процесу, що є заснований на рівності у ставленні та взаємній відкритості між приймаючим суспільством та іммігрантами. Загалом, ключовим для розуміння інтеграції можна навести його поняття, як двостороннього та багатовимірного процесу, що включає в себе адаптацію зі сторони біженця та створення сприятливих умов зі сторони приймаючого суспільства. [5]

Важливо також розрізнити інтеграцію та асиміляцію. Якщо асиміляція означає поглинання домінуючою культурою та втрату ідентичності зі сторони переміщеної особи, інтеграція натомість дозволяє зберігати культурну ідентичність, забезпечуючи при цьому залученість в приймаюче суспільство та повноцінну участь в його житті. [6] Поняття асиміляція в свою чергу, як поняття

почало розглядатися в 19 столітті, представник чиказької школи соціології Роберт Парк розробив класичну модель асиміляції, яка ділиться на 4 ступені (контакт, конкуренція, акомодация, асиміляція). [7] Ця теорія продовжує розвиватися також у працях Мілтона Гордона, який як раз провів розмежування між культурною асиміляцією, що зосереджується на мові та переконаннях індивіда, та структурною асиміляцією, яка зосереджується на соціальних відносинах.

Останнім до розгляду візьмемо поняття «переміщеної особи». Для найбільш доцільного визначення варто звернутися до Директиви Ради ЄС 2001/55/ЄС, про яку в подальшому буде йти мова в цій роботі. В першій главі (стаття 2) дається повне визначення, за яким особа може відноситися до переміщених осіб. А саме те, що це передбачає громадян третіх країн або осіб без громадянства, які були змушені покинути свою країну походження (або ж були евакуйовані у відповідь на заклик міжнародних організацій) і не можуть повернутися в безпечних та умовах через ситуацію, що склалася в цій країні. Як зазначено в Директиві, «переміщені особи» включають осіб, які залишили зони збройного конфлікту або зони в яких вони перебували під ризиком порушення прав людини, що, загалом, підтверджує, що українські біженці підпадають під цю категорію. Вже потім визнаючи факт масового напливу переміщених осіб Рада ЄС ухвалила рішення 2022/382, яке активізувало механізм тимчасового захисту для українців. [8]

1.2. Статус тимчасового захисту в Європейському Союзі: правова природа та механізми реалізації

Інститут тимчасового захисту в Європейському Союзі є особливим правовим механізмом реагування на масовий наплив переміщених осіб, який не замінює процедуру надання статусу біженця, але функціонує паралельно з нею. Загалом, визначення тимчасового захисту можна знайти на самому офіційному сайті UNHCR Італії. За цим джерелом, тимчасовий захист – це виняткова процедура

негайного надання тимчасового захисту переміщеним особам з країн, що не входять до складу ЄС та особам які не можуть повернутися до своєї країни походження. Його запровадили, зокрема, через необхідність забезпечити швидкий захист особам, які вимушено залишили свої держави через збройні конфлікти, масові порушення прав людини або інші надзвичайні обставини. В нашому випадку, ця процедура була активована 4 березня 2022 року для українців, які виїхали з України через напад Росії на її територію та початок повномасштабного вторгнення. [9]

Система тимчасового захисту сформувалася у відповідь на гуманітарні кризи кінця 20 століття, в особливості через вимушене переміщення населення балканських країн під час воєн на Балканах у 1990-х роках. Саме тоді держави ЄС стикнулися з великим напливом біженців, що змусило їх звернути увагу на недостатню готовність існуючої системи до швидкого реагування на масові потоки переміщених осіб. На основі висновків щодо переміщених осіб з Косова Комісія та держави-члени були закликані вивчити урок своєї реакції на подібну кризу та вже згодом Європейська Рада на своєму спеціальному засіданні в Тампері 15 та 16 жовтня 1999 року визнала необхідність створення спільного механізму щодо питань переміщених осіб. [10]

Отже, основним нормативно-правовим актом, що врегульовує статус тимчасового захисту є Директива Ради ЄС 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року. Як в ній зазначено, вона була створена задля встановлення мінімальних стандартів надання тимчасового захисту переміщеним особам з третіх країн, які не можуть повернутися до своєї країни походження, у випадку кризи. Також ця Директива запроваджує встановлення заходів, що сприяють балансу зусиль між державами-членами щодо прийняття переміщених осіб та подолання пов'язаних з цим наслідків. [11] Ця Директива визначає поняття тимчасового захисту, порядок його запровадження, права осіб, які його отримують, та механізми координації між державами-членами.

Особливістю цього правового інструменту є те, що він не замінює процедуру надання притулку або політичного притулку, а доповнює її. Особам, яким було

надано статус тимчасового захисту, надають право подати заяву на отримання статусу біженця відповідно до норм міжнародного права (зокрема Конвенції про статус біженців 1951 року). Це регулюється в 4-й главі Директиви (статті 17, 18, 19). Також за країнами збережена можливість індивідуально, в межах своєї країни, вирішувати, чи надавати паралельно притулок, чи виключно по закінченні терміну тимчасового захисту. Таким чином, цей механізм поєднує гуманітарний підхід та практичні проблеми управління міграційними потоками.

Правова основа тимчасового захисту є також складовою Спільної європейської системи притулку. Вона спрямована на налагодження міграційної політики держав-членів та створення єдиних стандартів захисту переміщених осіб. У межах цієї системи ключову роль відіграють такі інституції, як Council of the European Union, що ухвалює рішення про активацію механізму тимчасового захисту, та European Commission, що здійснює координацію між державами-членами та контролює реалізацію положень Директиви Ради ЄС 2001/55/EC.

Рішення про введення тимчасового захисту ухвалює Рада Європейського Союзу за пропозицією Європейської Комісії. Воно може бути прийнято лише за умови кваліфікаційної більшості голосів, та цим рішенням також визначається група осіб, на яку буде поширене дане рішення. Механізм тимчасового захисту в Європейському Союзі застосовується у виняткових ситуаціях, коли звичайні процедури надання притулку не можуть ефективно функціонувати через масовий наплив переміщених осіб («mass influx»). Тут варто окремо зазначити про термін «масовий наплив переміщених осіб» («mass influx»). В Доктрині це поняття визначають як прибуття до країни або до ЄС великої кількості осіб, які походять з певної країни (у випадках як самостійного прибуття, так і евакуації).

Вперше ця Директива була активована у 2022 році через початок повномасштабного вторгнення Росії на територію України, що потягнуло за собою масове переміщення населення до держав Європейського Союзу. Дане рішення було ухвалено Радою ЄС в межах Council Implementing Decision (EU) 2022/382. В цьому документі вже було означено та визнано «масовий наплив» українців та було

офіційно вирішено активувати механізм. [12]

Отже, як вже було зазначено, правова база тимчасового захисту в ЄС поєднує міжнародні гуманітарні стандарти, європейське законодавство, національні інтереси та механізми реалізації захисту.

1.3. Теоретичні рамки та моделі інтеграції мігрантів

В сучасному світі міграція не є питанням, яке стосується виключно однієї держави та її внутрішньої політики. Наразі це питання є предметом міжнародного співробітництва, конфліктів та безпекових стратегій, особливо це відчувається в Європейському Союзі через Шенгенську угоду. Наразі вона працює таким чином, що те, що стосується однієї країни в плані міграції, безпосередньо стосується і інших країн-членів. Ця робота використовує теорію лібералізму в міжнародних відносинах, адже передбачає розгляд міграції не лише як виклик для країни, а і можливість для розвитку.

Робота спирається на ліберальну традицію в теорії міжнародних відносин, яка розглядає міграційну політику крізь призму «ліберального парадоксу» Джеймса Голліфілда. Ця концепція описує внутрішній конфлікт ліберальних держав, які з одного боку, керуються логікою економіки й відкритих ринків та зобов'язаннями у сфері прав людини, а з іншого вони стикаються з політичним тиском щодо посилення контролю над кордонами та збереження національної ідентичності. [13] Цей парадокс дозволяє проаналізувати двоякості італійської політики, адже активувавши Директиву тимчасового захисту Італія продемонструвала відданість гуманітарним зобов'язанням, однак водночас зберегла бар'єри для повноцінної інтеграції українців, зокрема у сфері визнання кваліфікацій та довгострокового планування. Для пояснення конкретних механізмів формування цієї політики дослідження спирається на ліберальну теорію Ендрю Моравчика, яка розглядає зовнішньополітичні рішення як результат конкуренції інтересів різних суспільних

груп усередині держави.[14] В італійському кейсі це проявляється у впливі української діаспори, громадських організацій, волонтерського руху та бізнесу, зацікавленого в робочій силі. Водночас сама потреба в міжнародному співробітництві щодо міграції випливає з логіки, описаної Робертом Кеохейном і Джозефом Наєм у праці «Power and Interdependence», де вони ввели концепцію комплексної взаємозалежності, яка описує світ, який відходить вже від ефективності військової сили та де зростає значення економічної потужності та економічних зв'язків. В такому вимірі міграція стає одним із ключових питань, що вимагає спільного врегулювання.[15]

Лібералізм базується на тому, що індивіди є головними акторами в міжнародній політиці, а держави вже займають вторинну роль. В цій теорії права людини та їх забезпечення виступають одними з головних критеріїв оцінки політики. Аналізуючи інтеграцію українців через призму ліберальної теорії можна оцінити наскільки італійська міграційна система є рівною та справедливою. Для лібералізму міграція є більш складним явищем, яке вимагає інституційного регулювання. Як зазначає про це Жанет Монеї в своїй статті «Globalization, international mobility and the liberal international order» міжнародну мобільність варто розділяти на три рівні міграції (подорожі, добровільна (робоча) міграція, недобровільна (біженці)). До останнього рівня можемо віднести і мігрантів з України в період 2022-2026 роки. [16]

Також цей розділ є визначенням та описом основних моделей інтеграції. Це є важливим для аналізу задля розуміння та визначення моделі інтеграції українців в Італії. Загалом будуть розглянуті 4 моделі: асиміляційна, сегментована, мультикультурна та інтеркультурна.

Асиміляційна інтеграція за визначенням Річарда Алба та Віктора Ні є процесом, під час якого іммігранти поступово приймають норми та культуру основної (тобто місцевої) групи населення або спільноти, при цьому втрачаючи або ж зменшуючи важливість своєї культури. [17] Згідно з цими ідеями асиміляційна модель інтеграції є основною, домінуючою моделлю включення іммігрантів в

приймаюче суспільство. [18] В контексті українців з тимчасовим захистом в Італії ця модель може допомогти оцінити, наскільки державна та міграційна політика Італії, італійська освітня система спрямовані на адаптацію мігрантів до італійського способу життя.

Автори «Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration» зазначили, що сегментована модель інтеграції передбачає різні лінії адаптації мігрантів залежно від їхніх соціально-економічних характеристик, попереднього досвіду, освіти та професійних навичок. Основні шляхи інтеграції, які визначає ця модель, - це 1) успішне інтегрування до середнього класу приймаючої країни, 2) збереження та підтримку етнічних громад всередині приймаючої країни, тобто тут відбувається часткове інтегрування з активним використанням своєї власної етнічної громади задля доступу до економічних чи соціальних ресурсів, 3) залишатися на периферії суспільства в умовах соціальної маргіналізації без здатності успішно інтегруватися; в такому випадку мігрантам часто мають обмежений доступ до ресурсів (роботи, освіти, соціальних контактів). [19]

Наступна модель, мультикультурна, базується на принципі поваги до культурного різноманіття. Міграція розглядається як можливість збагачення приймаючого суспільства через збереження культурних традицій мігрантів, цей принцип функціонує в мультикультурних суспільствах. У випадку ж українців в Італії, це могло б бути актуальним в разі підтримки Італією вивчення української мови, організації культурних заходів і створення платформ для міжкультурного діалогу.

Інтеркультурна модель, хоч і є схожою на попередню, акцентує увагу більше на взаємодії мігрантів та місцевого населення приймаючої країни. Інтеграція розглядається як двосторонній процес: змінюються не лише мігранти, а й приймаюче суспільство. Ця модель дозволяє оцінити, як політика Італії сприяє створенню міжкультурного діалогу та включенню українців у соціальну та громадську діяльність, не втрачаючи власної ідентичності. [20]

1.4. Методологія та методи оцінки інтеграції українців

В даному дослідженні методологія будується навколо трьох ключових принципів, які впливають з ліберальної теорії та аналізованих моделей інтеграції.

Насамперед буде використаний багаторівневий аналіз інтеграції. Будуть враховані правові, соціально-економічні та культурні виміри, що разом складають повне уявлення про інтеграцію, що безпосередньо збігається з інтеркультурною моделлю інтеграції, яка розглядає це поняття як двосторонній процес, що змінює як мігрантів, так і приймаюче суспільство.

Також буде задіяний порівняльний аналіз ставлення до різних категорій біженців. Для дослідження важливо розглянути більше груп мігрантів, а не ізольовано українців, для виявлення відмінностей у ставленні між різними групами мігрантів та чи є це результатом свідомої політики Італії, адже ліберальний підхід наголошує на універсальності прав.

В цій роботі будуть використовуватися методи, що дозволять проаналізувати питання з декількох сторін: нормативно-правову основу міграційної політики та фактичні показники інтеграції.

Перш за все у роботі буде використано контент-аналіз наукової літератури, офіційних та нормативно-правових документів. Завдяки цьому методу дослідження можна буде дослідити теоретичні підходи до міграції та інтеграції. Цей метод допоможе також проаналізувати правову базу Європейського Союзу та Італії та їхні політики стосовно надання тимчасового захисту та інтеграції мігрантів. Також цей метод буде використаний для того, щоб виявити ключові підходи та механізми реалізації політики інтеграції.

Також аналіз статистичних даних буде використано у роботі для оцінки економічної та соціальної інтеграції українців в Італії. Статистичні дані відіграють важливу допоміжну роль для дослідження, незважаючи на його переважно якісний характер. Будуть проаналізовані офіційні дані щодо українських мігрантів, їх

зайнятості, доступу до освіти та соціальних послуг завдяки статистичним матеріалам міжнародних та європейських організацій (Міжнародна організація з міграції, Євростат, ISTAT та інші).

Кейс-стаді є одним із методів дослідження. Цей метод дозволить комплексно розглянути особливості міграційної політики та практики інтеграції в конкретному національному контексті та проаналізувати процес інтеграції українців в Італії у період 2022-2026 років в тісному зв'язку з еволюцією італійської міграційної політики.

Для збору теоретичних та емпіричних даних будуть використовуватися такі джерела, як наукова література, офіційні документи, нормативно-правові акти Європейського Союзу та Італії, аналітичні звіти міжнародних організацій та експертне інтерв'ю.

РОЗДІЛ 2. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ІТАЛІЇ: ІНСТИТУЦІЙНА ТА ПРАВОВА РАМКА

2.1. Еволюція міграційної політики Італії та сучасний міграційний профіль держави

Історично Італія дуже довгий час вважалася країною еміграції. З кінця 19 століття до середини 20 Італія потерпала від значної еміграції італійців закордон, здебільшого з причин економічних криз (довга депресія 1873-1896рр. та велика депресія 1929-1939рр.), внаслідок яких відбулось падіння цін на продукти харчування, де сільське господарство займало основне місце в національній економіці. [21]

Вже протягом 1970-х років Італія та її міграційна політика зазнали певних змін міграційних потоків. З країни емігрантів вона поступово почала перетворюватися на країну імміграції, та займати центральні позиції в цьому, прирівнявшись в міграції до більш розвинених країн. Звичайно і до 1970-х в країні відбувались процеси імміграції. Після завершення Другої світової війни перші групи іноземців на італійській території були колишні в'язні, переміщені особи або ж біженці з єврейської діаспори, які через італійські порти вирушали до Палестини або ж у напрямку до США. В ті роки по всій країні масово відкривалися табори для біженців. Але вже близько 1970-х були зафіксовані перші міграційні переміщення до Італії, пов'язані з навчанням та роботою, переважно з колишніх країн-колоній Італії (Еритреї, Ефіопії та Сомалі) та з інших країн Північної Африки. [22] Економічне зростання, розвиток промисловості та сфери послуг посприяли підвищенню рівня життя та зростанню попиту на робочу силу. Зокрема, Італія також починає виконувати роль пункту в'їзду мігрантів до Європейського Союзу, зокрема через своє географічне положення.

Було ще декілька помітних напливів мігрантів в цих роках (1960–1970-х рр.).

В 1968 році на заході Сицилії розпочався організований набір мігрантів судновласниками. Вони наймали туніських іммігрантів для роботи на своїх рибальських човнах. Наприкінці 1960-х почали прибувати вже вигнанці та політичні дисиденти, які намагалися знайти прихисток від латиноамериканських диктатур, шукаючи його переважно у великих італійських містах, таких як Рим. Прихисток та політичний прихисток став досить проблемним аспектом для Італії та її міграційної системи, оскільки до 1990 року лише ті, хто прибував з колишніх радянських країн у Східній Європі могли подаватися на міжнародний захист в Італії, усі інші вигнанці не могли отримати жодної форми захисту. Вже ближче до 1980-х почав зростати і науковий інтерес до явища міграції, тож у 1978 році було опубліковано перший звіт Censis про іноземних працівників в Італії, і на той момент було виявлено, що їх близько півмільйона в країні. [23]

У 1980-х роках зросла іноземна присутність на території Італії. Це зростання міграційних потоків виявило необхідність у формуванні міцної державної міграційної політики. Перші спроби її регулювання були зроблені вже наприкінці 20 століття. Понад 50 років Італія регулювала присутність та потік іммігрантів в країну відповідно до Зведеного закону про громадську безпеку 1931 року (*Testo unico delle leggi di Pubblica sicurezza del 1931* [24]), в доповнення до якого йдуть також міністерські циркуляри. Однак вже у 1986 році було прийнято Закон 943 (його ще називають «Законом Фоскі» (*Legge Foschi, 1986*)). Як раз в ньому вже було врегульовано та запроваджено возз'єднання сімей, туристичні та навчальні поїздки, а також в'їзд, пов'язаний з роботою (попередньо погоджений з приймаючою компанією). Саме цей закон також проголосив повну рівність між італійськими та іноземними працівниками. Однак закон здебільшого залишався невиконаним через постійно зростаючий наплив людей до країни. [25]

Наступним важливим кроком в урегулюванні іммігрантів в італійському законодавстві став закон Мартеллі (*Legge Martelli, 1990*) [26]. Найбільші зміни з цим законом стосувалися декількох основних пунктів. Насамперед це географічні обмеження, які були зняті, тобто Італія почала застосовувати Женевську конвенцію

1951 року та надавати право на притулок без географічних обмежень (більше не лише для вихідців з країн радянської сфери впливу), про це йдеться в першій статті Декрету-закону №416/1989. В статті 9 того ж Декрету передбачено дозвіл на легалізацію іноземців, які вже перебували на території країни. Також в ньому були окреслені типи дозволів на проживання (порядок перебування та підстави для отримання дозволу), про що йдеться в статтях 4-7 відповідного Декрету. [27] В тому ж році Італія приєдналася також і до Шенгенської угоди, яка практично скасувала кордони всередині Європи та створила спільну систему обміну та контролю на кордонах.

Після нього уклали також закон про громадянство у 1992 році (*Legge sulla cittadinanza* (1992) [28]). Згідно з цим законом право на отримання громадянства надавалося лише дітям іноземців, народженим в Італії та проживаючим на її території до 18 повних років (Стаття 4, пункт 2). Також було встановлено право крові (*jus sanguinis*), тобто надання громадянства дитині, яка має одного з батьків громадянина Італії, яке діє досі. Про це йдеться в 1 статті закону.

В новому тисячолітті правила дещо змінилися в залежності від ситуації в країні. В 2000-х роках Італія за кількістю мігрантів наблизилася до Великої Британії, Німеччини та Франції, тож політичні вибори урядовців були направлені на зменшення в'їзду в країну та вигнання нелегальних іммігрантів. У 2000 році в країні нараховувалось 2 мільйони мігрантів, в той час як у 2010 ця цифра перетнула цифру 5 мільйонів. [29]

Нововведений закон Боссі-Фіні 2002 року (*Legge Bossi-Fini* (2002) [30]) створив SPRAR (*Sistema di Protezione per Richiedenti Asilo e Rifugiati*) та Центральну службу (*Servizio Centrale*). Закон Боссі-Фіні передбачав використання військовослужбовців для боротьби з нелегальною міграцією, по прибуттю в країну ідентифікація здійснювалася шляхом відбитків пальців. Найголовніше – цей закон заклав основу децентралізованої моделі прийому, що мала б бути реалізованою органами місцевого самоврядування. Пізніше у 2018 році SPAR буде замінено на SIPROIMI (*Sistema di protezione per titolari di protezione internazionale e minori*

stranieri non accompagnati), що обмежило доступ до системи переважно для осіб, які вже отримали міжнародний захист, але подальша реформа у 2020 році перейменувала систему на SAI (Sistema di Accoglienza e Interazione) яка досі дієсна, завдяки чому було знову розширено доступ до цієї системи також і для шукачів притулку.

У 2008 році уряд, очолений прем'єр-міністром Берлусконі, підписав угоду з Лівією, яка передбачала контроль Лівії над потоками мігрантів у Середземномор'ї в обмін на фінансування. А вже у 2017 році було підписано трирічну угоду між Італією та Лівією, в якій Італія зобов'язувалася надавати технічну підтримку та ресурси лівійській береговій охороні. [31]

У тому ж 2017 році було підписано Закон 46/2017, який ще називають «законом Мінніті та Орландо» (Legge Minniti – Orlando (2017)[32]). Було створено спеціалізовані імміграційні суди та впроваджено спрощення процедури надання міжнародного захисту та вислання нелегальних мігрантів. До 2020 року були випущені ще декілька законів, які призвели до подальших репресій проти мігрантів та мали на меті зупинити імміграцію (Закон 113/2018 – скасування гуманітарного захисту і його заміна на спеціальні дозволи на проживання;[33] Закон 53/2019 – можливість заборони входу, транзиту або зупинку суден у територіальному морі, підвищення ефективності процедур репатріації [34]). Однак вже у 2020 році з приходом до влади Демократичної партії було введено Закон 173/2020, який впровадив заборону на висилку або відмову у наданні захисту у випадках коли репатріація призведе до ризику негуманного, або принижуючого гідність поводження. [35]

Для побудування сучасного міграційного профілю Італії звернімося до OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) та ISPI (Istituto per gli studi di politica internazionale) та до їх офіційних даних стосовно мігрантів в Італії. OECD дає нам змогу побачити дані за 2024 рік. В тому році Італія прийняла більше 160 000 нових мігрантів (що було на 16% менше за попередній рік). Україна, Албанія та Румунія є першою трійкою національностей походження мігрантів в Італії, за

якими слідує Бангладеш, Єгипет та Марокко. При цьому важливо розрізняти причини міграції та правовий статус поданих груп мігрантів, адже румуни, до прикладу, є громадянами Європейського Союзу, тож вони користуються правом вільного пересування, а вихідці з Марокко, Єгипту чи Бангладеш є переважно трудовими мігрантами. Українці мають окрему правову природу свого перебування в Італії та є вимушеними мігрантами, що рятуються від збройного конфлікту. Також спостерігається тенденція, що сучасна структура міграційної системи Італії характеризується домінуванням сімейної міграції. За даними OECD, у 2024 році 61% усіх нових іммігрантів становили члени сімей. Трудова міграція в свою чергу займала лише 10%, та гуманітарна 5% [36]. Якщо брати гендерну ознаку, в тому самому році отримали статус біженця близько 28% жінок проти 4,5% чоловіків. Так само і відмова у видачі торкнулась близько 38,9% жінок проти 69,7% показника серед чоловіків. [37]

Що стосується українців, то як вже було зазначено вище, у 2024 році по кількості нових мігрантів Україна зайняла перше місце в Італії. За даними опитування 2025 року, стосовно українських біженців в ЄС, де 100% опитаних перед початком війни проживали в Україні, 98% мігрантів становлять українці (2% відведені росіянам, білорусам, грузинам та іншим). 52% опитаних зазначили, що мають дітей з собою. Стосовно вікової категорії, тут значна більшість відведена населенню від 18 до 44 років. З усіх опитаних 73% є жіночої статі. [38]

2.2. Інституції та механізми управління міграцією в Італії

Система управління міграцією в Італії має багаторівневий характер і поєднує як наднаціональні елементи, пов'язані з членством країни в Європейському Союзі, так і національні та локальні елементи. На наднаціональному рівні Європейський Союз визначає загальні правові рамки у сфері міграції (як-от Директива 2001/55/ЄС про тимчасовий захист та CEAS (Common European Asylum System), який

врегулює стандарти для міжнародного захисту та надає визначення біженців). На національному рівні рішення приймаються в основному Міністерством внутрішніх справ та урядом, саме на цьому рівні визначаються квоти та координують центри прийому мігрантів, видають дозволи на проживання. На найнижчому, локальному рівні, відбувається практична реалізація муніципалітетами (*comuni*) та префектурами, які є територіальними представництвами центральної влади. Саме тут займаються розміщенням мігрантів, наданням мовних курсів та соціальних послуг.

До основних елементів системи прийому мігрантів належать центри CAS (*Centri di Accoglienza Straordinaria*), ANCI (*Associazione Nazionale dei Comuni Italiani*) та SAI (*Sistema di Accoglienza e Integrazione*). Система SAI була створена Законодавчим декретом №130 від 21 жовтня 2020 року, що було пізніше перетворено на Закон №173 від 18 грудня 2020 року. [39] Цим декретом було перейменовано Систему захисту осіб, які отримали міжнародний захист (*SIPROIMI*) на SAI, систему прийому та інтеграції. Новий закон передбачав прийом шукачів притулку; осіб, що вже отримали захист, та неповнолітніх іноземців; власників дозволів на проживання для спеціального захисту в особливих випадках (жертви домашнього насильства, трудової експлуатації, стихійних лих). Також було введено два рівні допомоги, прописано в 4 статті відповідного Декрету: перший рівень (*Prima assistenza*) отримували шукачі притулку, другий рівень (*Accoglienza nel SAI*) отримували всі інші вищеперелічені групи осіб. [40] Загалом, SAI працює, як система інтеграції, надає житло мігрантам та забезпечує розселення в громадах, організовує та надає курси італійської мови, надає доступ до системи охорони здоров'я.

ANCI, своєю чергою, є асоціацією всіх муніципалітетів країни та представляє їх інтереси. У 2002 році одразу після створення SPRAR між Міністерством внутрішніх справ Італії та ANCI була укладена угода, яка передбачала доручення ANCI всього управління центральною службою. ANCI покладається на підтримку фондів. Центральна служба відповідає за моніторинг служб прийому та

присутності осіб, що отримали міжнародний захист; створення та ведення бази даних заходів, що були проведені для осіб, які отримали міжнародний захист. [41]

Правова система Італії, в загальному, у сфері міграції та надання захисту базується на поєднанні національного законодавства та норм Європейського Союзу. Дозвіл на проживання (*Permesso di soggiorno*), система притулку та тимчасовий захист наразі є одними з найголовніших механізмів, що визначають правовий статус іноземців.

Дозвіл на проживання є основним документом, що надає можливість іноземцям перебувати легально на території Італії. Його сучасна правова база є закладена в Законі №286 від 25 липня 1998 року (*Testo Unico sull'Immigrazione* [42]). В статті 6 декрету окреслено, що іноземець може перебувати на території Італії тільки за наявності дозволу на проживання (подати заяву на отримання якого потрібно протягом 8 днів після в'їзду до країни). Цей дозвіл видається відповідно до мети візи. Стаття 22 регулює доступ іноземців до ринку праці та процедуру працевлаштування. Відповідно до положень зазначеного декрету дозвіл на проживання видається з підстав працевлаштування, навчання, возз'єднання сім'ї, гуманітарних причин та міжнародного або тимчасового захисту, про який вже говорилося вище.

Система притулку є частиною Спільної європейської системи притулку (CEAS) та реалізується в Італії через інституційні механізми, включаючи систему прийому SAI. Паралельно з цим, Італія використовує механізм регулювання економічної міграції через «*decreti flussi*», вперше запроваджені Законом «Турко-Наполетано» (*Legge Turco Napoletano* [43]) та закріплені у Декреті №286/1998 (*Testo Unico sull'Immigrazione*). Декрети, затверджені урядом, мають визначати щорічні квоти на в'їзд громадян третіх країн з метою працевлаштування. Регулюється встановлення квот враховуючи попит на робочу силу всередині держави та двосторонні угоди в сфері міграції, які Італія має з іншими країнами (в цьому випадку частина квот є зарезервованою для громадян цієї країни). [44]

2.3. Міграційна політика Італії після 2022 року

Після 2022 року міграційна політика в Італії зазнала певних змін через нові глобальні виклики на політичній арені, що зумовило зростання показників вимушеної міграції. Найголовнішою причиною такої ситуації стало вторгнення РФ на територію України в лютому 2022 року. Ці події створили масовий потік біженців зокрема і до країн Європейського Союзу, включаючи Італію. Окрім цього, паралельно зберіглися стабільні міграційні потоки з країн Африки та Близького Сходу, що лише ускладнило та створило додаткове навантаження на національну систему прийому. За даними ISTAT у звіті про громадян країн, що не входять до ЄС за 2023 рік сталось різке зменшення кількості виданих дозволів на проживання, особливо з метою надання притулку та міжнародного захисту (з понад 200 000 у 2022 році до 106 000 у 2023 році, скорочення понад 40%). На це зменшення вплинуло падіння кількості спеціальних дозволів на тимчасовий захист, виданих громадянам України після початку 2022 року (кількість зменшилася з 149 000 у 2022 році до 21 000 у 2023 році). [45] З цих причин італійська міграційна система стикнулася з певними викликами, серед яких обмежені фінансові ресурси, перевантаження приймальних структур, що, зокрема, утворилося через нерівномірний розподіл біженців між регіонами. Абсолютним центром концентрації українських біженців є північ Італії (понад 60%), за ним йде центр та потім південь і острови, де, за опитуванням Світового банку, у 2023–2024 роках була найменша кількість українців (приблизно 16%).[46]

Реакція італійського уряду відзначилася своєю оперативністю. 28 лютого 2022 року Рада міністрів Італії ввела надзвичайний стан у зв'язку з міграційною кризою та потребою забезпечити допомогу українському населенню. Ключовим інструментом стало застосування Директиви ЄС про тимчасовий захист (Директива 2001/55/CE), яка була активована в березні 2022 року через початок війни в Україні. Як зазначалося вище про тимчасовий захист, він надавав українським біженцям миттєвий правовий статус без проходження повної процедури надання притулку.

Для українців з огляду на ситуацію, процедура отримання тимчасового захисту та дозволу на проживання була максимально спрощена. Українські громадяни зобов'язані протягом 8 днів з моменту в'їзду в Італію подати заяву на отримання документів та заявити про присутність в країні до імміграційного управління поліції. Також одним із пунктів підтримки було впроваджено фінансову допомогу. Право на отримання коштів мали українці, які не користувалися державним житлом та не просили про державне житло. На особу (протягом трьох перших місяців) надавали 300 євро на місяць на одну особу та 150 євро на дитину віком до 18 років. [47]

Реакція Італії та ставлення до українських біженців можуть показувати також певні відмінності в системі, з якою стикаються мігранти з інших країн.

Перша відмінність. Правовий статус має різницю, в той час як українці, як було зазначено, отримують автоматичний тимчасовий захист на підставі рішення ЄС, мігранти з інших країн мусять проходити тривалу та досить складну процедуру для того, щоб отримати притулок та легалізацію свого перебування в Італії, ця процедура може тривати місяцями чи навіть роками.

Друга відмінність. Українці мають дозвіл на конвертування документів спеціального/тимчасового захисту на дозвіл на роботу, в той час як для мігрантів чи біженців з інших країн ця можливість перестала існувати після 2023 року (для дозволів на проживання, виданих після утвордження закону), що закріплено в статті 7 Закону №50/2023, який ще називають «Декрет Кутро» (Decreto-legge n.20/2023 [48]).

Третя відмінність. Саме ставлення суспільства досить відрізняється. Як зазначено в «The dark side of solidarity: ambivalences and double standards in the Ukrainian refugee crisis in Italy»[49], українські біженці стикнулися з набагато прихильнішим ставленням італійців порівняно з мігрантами з Африки та Південної Азії. Це назвали «подвійні стандарти солідарності».

За реакцією італійської міграційної системи ми можемо прослідкувати її

окремі сильні та слабкі сторони. З однієї сторони, Італія продемонструвала здатність швидко активувати механізм тимчасового захисту та підлаштовувати під нові виклики, пов'язані з різким збільшенням мігрантів. Але це також виявило слабкі місця і в самій Італії, пов'язані з географічною нерівномірністю (концентрацією ресурсів та мігрантів на півночі) та відмінностями між прийманням мігрантів залежно від країни через завеликий наплив мігрантів.

РОЗДІЛ 3. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ПРИЙМАЮЧЕ СУСПІЛЬСТВО: ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИКИ

3.1. Мовна та культурна інтеграція українців в Італії

Мова є одним із головних факторів успішної інтеграції. Знання мови країни перебування надає безпосередній доступ до ринку праці та соціальних послуг. Соціологічне дослідження, проведене Маргаритою Ді Сальво в її роботі «Language Variation and Urban Space: A Sociolinguistic Study of Immigrants in Naples» показало, що з декількох груп мігрантів (розподілених по країнах їх походження) українці показали найвищий результат самооціненого використання та знання італійської мови. [50]

Проте мовне питання залишається досі одним з головних пунктів, що створює перешкоди та ускладнює інтеграцію. Звертаючись до опитування, яке було проведене серед українців в Італії, можна побачити, що більшість визначає мовний бар'єр та бюрократичні складнощі основними складнощами, з якими їм доводиться стикатися в Італії. Опитані зазначають, що був брак чіткої комунікації процедур поновлення документів зі сторони держави, та коли вже оголосили про необхідність поновлення, вони зіткнулися з багатьма проблемами, пов'язаними з цим та довгим очікуванням. Деякі не могли продовжити медичне обслуговування або навчання саме по цій причині. Одразу після цього йдуть складнощі у пошуках стабільного працевлаштування та наявність соціальної ізоляції (що, зокрема, пов'язано і з мовним бар'єром). [51] Також більшість українських мігрантів складають саме жінки та діти. Інтеграція дітей в шкільну систему проходить швидше, хоча мовне питання і тут залишається викликом для комунікації та навчання.

Для покращення показників та допомоги біженцям, італійський уряд через Міністерство внутрішніх справ активував інтеграційні проєкти, включаючи мовні курси, юридичну та психологічну підтримку. Так само багато італійських

університетів почали надавати безкоштовні курси італійської мови для українських біженців. Підтримали цю ідею і волонтерські організації, до прикладу, Фонд Верга в Мілані спільно з Help Ukraine Point активував безкоштовні курси італійської мови та ще організував послугу догляду за маленькими дітьми для мам, щоб була змога відвідувати заняття. [52]

Незважаючи на досить обширну пропозицію курсів та велику можливість, яку надають для вивчення італійської мови, опитані українці зазначають, що через брак координації та поінформованості в деяких випадках досить важко зрозуміти куди звертатися та як знаходити ці курси, особливо проживаючи в маленьких містах. З цього можна зробити висновок, що навіть там, де існують ресурси допомоги, вони часто залишаються непоміченими та невикористаними через брак комунікації. [53] Та згідно з опитуванням Світового банку (World Bank Survey on Ukrainian Refugees in Italy 2024 [54]) лише 7,1% респондентів заявили про своє бажання відвідувати курси з вивчення італійської мови, в той час як більшість (25%) хотіла б отримати допомогу в пошуку роботи.

3.2. Роль діаспори, волонтерських та громадських організацій у процесах інтеграції

Діаспора. Важливу роль у підтримці культурної адаптації українців в Італії відіграла також і українська діаспора там. До початку повномасштабної війни в Італії налічувалося приблизно 220 000 українців, після 2022 року відбулося прибуття 160 000 українців та на момент 2025 року в Італії легально знаходяться приблизно 390 000 українців. Як зазначає Центр економічної стратегії, 66% з них є працевлаштованими та 80% мають вищу освіту.[55] Діаспора суттєво вплинула також і на географію розселення новоприбулих біженців, адже значна частина з них осіла саме в містах, де діаспора була вже до цього дуже добре інтегрована (здебільшого це регіональні центри – Рим, Мілан, Неаполь). Роль діаспори у

первинній допомозі українцям визнав також і міністр внутрішніх справ Італії на «Ukraine Recovery Conference 2025»[56]. Вони підтримували та влаштовували культурні заходи на національні свята, допомагали з поселенням біженців. Цікавим прикладом є AVUI (Associazione dei Volontari Ucraini in Italia), асоціація українських волонтерів в Італії. [57] Своєю метою вони визначають виявлення та забезпечення виконання потреб біженців та громадян України в Італії, надання психологічної підтримки та допомоги у вивченні італійської мови. На конференції Ukraine Recovery Conference 2025», також обговорювали українську діаспору та важливість її залучення до спільних скоординованих дій (об'єднуючи українську владу, діаспору та міжнародні організації) для відновлення України. [58]

Волонтерський рух. Початкова фаза міграційної кризи в 2022 році відзначилася великим та різким напливом волонтерської активності в Італії. Вона була децентралізованою та спонтанною, але за рахунок цього була гнучкою, здатною швидко реагувати на потреби біженців. Одним із гарних прикладів їхньої роботи є проєкт Волонтерських операційних центрів (VOC). У 2023 році волонтери підтримали понад 1500 біженців та шукачів притулку. Вони надавали інформацію стосовно медичного обслуговування та працевлаштування, допомагали з пошуком житла та інтеграцією в італійські школи. У 2023 році вони організували понад 60 інформаційних сесій на ці теми. [59] Дуже цікавою є ініціатива одного з муніципалітетів Сицилії. Вони, спільно з SAI, запровадили програму, де італійські студенти-волонтери допомагають одноліткам мігрантам у вивченні мови мігрантам [60]

Громадські організації. Інтеграція була підтримана також зі сторони громадських організацій. Наприклад, Caritas italiana започаткувала у 2022 році проєкт «Разом краще» (è più bello insieme).[61] Влітку 2025 року вони прийняли 230 українських дітей та підлітків та розподілили їх на групи відпочинку в різних регіонах Італії. Цей проєкт був зроблений разом з Caritas Ukraine та Посольством України при Святому Престолі. Інша громадська організація ActionAid Italia зосередила свою діяльність насамперед на підтримці вразливих категорій, зокрема

жінок. Через проєкт SWEET (Supporting Women in Emergency with Environment of Trust) в Неаполі були залучені шість операторів українського походження. Вони приймали українських біженців, викладали італійську мову та надавали психологічну підтримку. В цьому прикладі продемонстровано дуже добре залучення діаспори громадськими італійськими організаціями. [62]

З боку держави через систему інтеграції SAI також були організовані зустрічі для полегшення процесу інтеграції українців в суспільство. Насамперед, події такі як Refugee Week, які мали на меті ознайомити людей з правом на отримання прихистку. [63]

3.3. Сприйняття українських мігрантів італійським суспільством та медіа

Період початку повномасштабного вторгнення сягнув піку рівня суспільної підтримки українців в Італії. Італійське суспільство зазвичай досить неоднозначно ставиться до міграційних питань у зв'язку з сьогодишньою ситуацією в країні, але у випадку українців було продемонстровано велику солідарність, якої не зазнавали попередні міграційні кризи. В кінці 2022 року було проведено опитування серед італійців, яке показало, що 83% італійців висловлюються позитивно стосовно прийому українських біженців та лише 9% виступили категорично проти (решта 8% вирішили утриматися від відповіді). [64] Найбільш показовою стала підтримка навіть зі сторони право-центристських партій. Серед виборців партії «Lega» (яка, зокрема, є великим противником міграції в Італії та будувала свою кампанію саме на гаслах жорсткого контролю за міграцією в країні) підтримка прийому українських біженців сягнула 68%, серед виборців «Fratelli d'Italia» показник сягнув 80% та врешті «Forza Italia» з показником 90% підтримки. [65]

Початкова фаза мала високий рівень підтримки, але вже за декілька років в міру зростання тривалості перебування українських біженців на території Італії

суспільні настрої зазнали суттєвих змін. Насамперед це торкнулося ставлення до продовження прийому біженців. Італійці в опитуванні 2024 року проголосували переважно за підтримку та продовження прийняття біженців, що тікають від конфлікту (68%) та надання гуманітарної допомоги Україні (74%). Хоч це і менше за першу фазу у 2022 році, це все ще більшість, проте якщо говорити про фінансову підтримку українській державі, то позитивних голосів було лише 55%. Окрім того, за даними опитування Ipsos, більшість італійців вважає, що Україна мала б погодитися на перемовини та умови навіть за менш сприятливих умов. [66] Зміну помітили і самі біженці: серед опитаних зазначали, що почали помічати втому та байдужість; деякі італійці навіть почали вважати, що війна закінчилася. Або ж дехто зараз звинувачує українців, що вони не погоджуються віддавати свою територію і змушують війну продовжуватися, діляться опитані. Також наявна і певна частина дискримінації по відношенню до українців від місцевого населення. Приблизно 38% опитаних українців зазначили, що особисто стикалися з певною формою дискримінації, серед яких приниження за знання італійської мови (помилки, акцент), проросійські наративи (українці та росіяни – один народ, ворожі коментарі та гасла) труднощі з орендою житла без місцевих контактів, звинувачення українців у продовженні війни та наслідках, з якими стикаються італійці через це (здебільшого підняття цін). Стверджується, що таке ставлення не є нормою та не розповсюджене, але наявність випадків все одно вказує на те, що дискримінація продовжує існувати та впливати на досвід інтеграції. [67]

Стосовно репрезентації українських біженців в медіа тут також прослідковується зменшення уваги до українців. 2022 рік відзначився значною кількістю статей на тему біженців. Українців показують здебільшого як жертв агресії, що викликало співчуття та підтримку зі сторони італійців. Слово «українці» стало одним із ключових слів року. [68] У 2024 році кількість публікацій на тему міграції різко скоротилася на 42% в газетах та на 41% у вечірніх випусках новин. Це дає зрозуміти, що уваги до проблем міграції, включно з українцями, стає все менше і менше [69]. Окрім того, дослідження 2025 року показують, що серед країн Європейського Союзу Італія є найбільш схильна до російської дезінформації.

РОЗДІЛ 4. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ПРИЙМАЮЧЕ СУСПІЛЬСТВО: ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИКИ

4.1. Демографічний і соціальний портрет українців зі статусом ТЗ в Італії

Соціального-демографічний профіль українських біженців в Італії дуже відрізняється від загальних тенденцій міграційних потоків в Італії. За даними Міністерства праці та соціальної політики Італії через країну пройшло більше 200 000 осіб, які рятувалися від війни в Україні. Станом на початок травня 2025 року кількість заявок на отримання тимчасового захисту в Італії з причини війни в Україні сягнула 205 307. [70] Ця цифра відображає загальний потік осіб, які можливо повернулися в Україну пізніше, не відображаючи тих, хто залишився на постійній основі.

Найголовнішою цікавою характеристикою українських біженців, що відрізняє їх від інших мігрантів в Італії є гендерна асиметрія. 70% осіб, що подали заяву на отримання тимчасового захисту є жіночої статі. [71] Частка жінок серед української громади складає майже 76%, що є одним з найвищих показників серед основних неєвропейських спільнот в країні. Також українці мають відсоток працевзайнятості вище середнього в порівнянні з іншими групами іноземців в Італії. [72] За даними опитування EUAA 52% опитаних українців зазначають, що мають з собою дітей (73% опитаних належать до жіночої статі)

За даними центру економічних стратегій, 80% українських біженців мають вищу освіту. [73] Детальніше це описує також і опитування EUAA, де наводяться дані про наявність вищої освіти у українській біженців. Понад 40% мають наявність ступеня магістра (або його еквіваленту), понад 20% володіють ступенем бакалавра та 4% мають докторський ступінь (PhD). Для порівняння наведено дані щодо інших шукачів притулку та негромадян ЄС в Італії, рівень вищої освіти яких становить

близько 26%. [74] Цікаво, також, що респонденти з вищим рівнем освіти мали вищі показники володіння мовою приймаючої країни.

Центром концентрації українців та українських біженців залишається північ Італії (понад 60%), далі йдуть центральні регіони, та на південь та острови перепадає лше близько 16% від всіх українців. [75] Це може бути пояснено не тільки економічною потужністю та привабливістю північних регіонів з точки зору працевлаштування, а й присутністю там сталої української діаспори, яка ще до 2022 року налічувала понад 230 000 осіб (станом на 1 січня 2021 року в Італії перебувало приблизно 235 963 громадян України, що становило тоді вже 6% від усієї негромадян ЄС). [76]

Важливо розділяти, також, дві категорії українців, що перебувають на території Італії. Перша категорія це довоєнні, здебільшого трудові мігранти, також переважно жінки, зайняті у сфері домашнього догляду. Вони поступово інтегрувалися в італійське суспільство протягом останніх двох десятиліть. Друга категорія це і є самі біженці, які прибули до італії після 24 лютого 2022 року. Вони прибули до Італії зовсім іншою мотивацією та не обирали цю країну, як країну призначення за делегит, а були змушені екстренно покинути Україну через загрозу життю. Відповідно їх очікування стосовно перебування та мотивація до інтеграції значно відрізняється від першої групи, хто обрав саме Італію та трудову міграцію до цієї країни. Багато українців зазначає, що їх життя ніби на паузі, що досить добре описує найбільшу проблему, інтегруватися здебільшого для цих людей означає визнати, що повернення додому відкладеться на неозначений термін, а не інтегруватися означає залишатися в соціальній ізоляції. [77]

Станом на 2026 рік, дозволи на отримання тимчасових захисті для українців продовжено до березня 2027 року (з можливістю конвертації у дозвіл на проживання з метою працевлаштування). Однак, процедура поновлення супроводжується значними бюрократичними труднощами для українців. Біля квестур в період поновлення постійні черги, відсутність чіткої комунікації з боку державних органів стосовно процедур та термінів, що перетворюється на реальний

ризик втрати доступу до медичного обслуговування й освіти на період очікування оновлених документів, що також триває немало часу. [78]

4.2. Доступ до ринку праці, освіти та системи соціального захисту

Ринок праці. Згідно з Директивою 2001/55/ЄС, особи, що отримали статус тимчасового захисту, мають право на працевлаштування. В Італії це право також поширили додатково можливістю конвертувати дозвіл на тимчасовий захист на дозвіл на проживання з метою роботи, що дуже відрізняє українців від інших категорій мігрантів, які, здебільшого, не мають такої можливості після 2023 року. Серед українців, як вже було зазначено в попередніх розділах, прослідковується досить високий рівень зайнятості. Жінки демонструють високу економічну та робочу активність. 61,5% українських жінок мають роботу, та при цьому гендерний розрив у зайнятості всередині української громади є меншим, ніж в інших міграційних спільнотах (приблизно 70% українських чоловіків в Італії мають роботу) [79]

Однак, також є і проблемні сторони інтеграції з точки зору працевлаштування, адже попри правовий захист, багато жінок опиняються в низькооплачуваних секторах, таких як домашня робота та сільське господарство. Ці сектори здебільшого характеризуються неформальністю та поганими умовами праці. [80] Серед основних перешкод для пошуку роботи українці здебільшого називають недостатній рівень освіти, що включає також і складнощі з визнанням українських дипломів.[81] Також попередній досвід роботи та володіння італійською мовою складають ключові фактори успішної інтеграції на ринку праці. Навіть якщо майже 60% українців у Європі здебільшого працюють на роботах нижче свого кваліфікаційного рівня. За даними дослідження, серед осіб з вищою освітою майже третина зайнята саме на низькокваліфікованих посадах (порівняно з 7% серед місцевого населення в Європі). Все ж є також і відсоток українців

(близько 3%), що є самозайнятими, або підприємцями. Здебільшого це працівники-юристи, лікарі, IT-спеціалісти, власники кав'ярнь та салонів краси, що створюють за допомогою своєї підприємницької діяльності робочі місця не тільки для співвітчизників, але також і для італійців. [82]

Освіта. Станом на липень 2025 року в шкільній системі Італії налічувалося понад 40 000 українських учнів. Міністерство освіти Італії інвестувало значні ресурси в прийом українських дітей, особливо для того, щоб забезпечити для них мовну та психологічну підтримку. Кожного року в італійських школах також створюють спеціальні екзаменаційні центри, щоб учні мали можливість скласти іспити для вступу до українських університетів. [83]

Дослідження Світового банку 2025 року виявило досить цікаві та навіть тривожні тенденції, попри всі заходи, що були зроблені задля прийому та розміщення дітей в італійських школах, учні демонструють низькі показники зарахування до шкіл, високий рівень відсутності у школах та нижчі результати тестувань з предметів порівняно з іншими учнями. На ці показники впливають багато різних факторів. Мовний бар'єр залишається основною причиною труднощів для учнів у школах, хоча не менш важливими стають психологічне навантаження та подвійне навчальне навантаження, адже багатьом учням доводиться навчатися в двох школах (одночасно онлайн в українській школі та очно в італійській школі). [84]

Соціальний захист. Тимчасовий захист надає доступ та забезпечує українцям доступ до трьох ключових компонентів італійської системи соціального захисту: це медичне обслуговування, фінансова допомога та житлове забезпечення.

Українці з тимчасовим захистом мають право на безкоштовний доступ до публічної сфери охорони здоров'я. В Італії це означає, насамперед, реєстрацію в «Servizio Sanitario Nazionale» (Національна служба охорони здоров'я), після чого особам надають медичну картку. Отримати сам доступ неважко, проте, як було зазначено вище, часто доступ до медичних установ ускладнюється бюрократичними складнощами в отриманні або поновленні дозволів на

проживання.

Перші два роки після початку повномасштабного вторгнення українці мали право на отримання щомісячної фінансової допомоги у розмірі 300 євро на дорослу особу та 150 євро на дитину віком до 18 років протягом перших трьох місяців перебування. Однак вже у 2025 році згідно з Декретом №202/2024 [85] виплати для допомоги українським біженцям були припинені для нових заявників, які почали отримувати дозволи на проживання після 31 січня 2025 року. Поступове скорочення та припинення фінансової підтримки вказують на загальну тенденцію, що пов'язана з затягуванням конфлікту та скороченням допомоги загалом.

Забезпечення житлом залишається одним із найскладніших питань. Дуже багато біженців стикалися з труднощами при оренді житла без місцевих контактів. Наразі є ініціатива, яка спрямована на пошук довгострокового житла для українських біженців у Мілані. [86]

4.3. Участь українців у соціально-економічному житті Італії

Попри те, що приїзд українців до Італії розпочався як вимушений крок з метою порятунку, наразі українці перетворилися на помітну та дуже активну частину італійського суспільства та вже можна говорити про активну участь українців в економічному та соціальному житті країни.

Працевлаштовані українці стають повноцінними учасниками фіскальної системи Італії. Це означає, що особи, які перебувають на території країни понад 180 днів на рік починають визнаватися Італією своїми податковими резидентами, що зобов'язує їх сплачувати прибутковий податок (IRPEF – 23% коли дохід до 15 000 євро, 25% до 28 000, 35% дохід до 55 000 та 43% дохід понад 55 000). Окрім цього, із заробітної плати утримуються соціальні внески, загальний розмір яких сягає 40% від валового доходу. Це спрямовано на фінансування пенсійної системи, системи медичної допомоги та багатьох інших соціальних програм. [87] Тож з економічної

та фінансової сторони, офіційно працевлаштовані українці (відсоток яких не є маленьким, як ми вже розбирали в попередніх розділах) роблять прямий внесок в економіку та добробут Італії.

Перебування значної кількості українців в Італії спричинило значний культурний обмін між Україною та Італією. Факт того, що майже 40 000 українських дітей було інтегровано в італійські школи, став стимулом для започаткування більш інклюзивних практик та систем. В подальшому все більше українців вступатимуть також і до італійських вищих навчальних закладів та братимуть участь в спільних освітніх та академічних проєктах. Так само один із яскравих внесків українців проявився у 2026 році під час Міланського тижня моди. З 24 лютого по 8 березня відбувалася серія показів мод українських дизайнерів «Fashion PRORYV for Freedom». Як наголосили організатори, це стало простором, де українська молодь отримала змогу продемонструвати свою професійну майстерність та європейське бачення. Ця культурна програма також призвела до перших комерційних замовлень, що відкрили нові перспективи для більш довгострокової співпраці.

ВИСНОВКИ

Італійський досвід прийому та інтеграції українців зі статусом тимчасового захисту у 2022–2026 роках в ході роботи показав, що навіть розвинена міграційна система, яка роками та навіть десятиліттями мала справу з значними потоками мігрантів з Північної Африки та Близького Сходу, може зіткнулася з кризою через новизну певної групи, як це сталося з українськими біженцями. Адже це масове та швидке прибуття біженців, які є переважно жіночої статі, походять з країни, що географічно та культурно ближча до Європи та налаштовані на короткочасне перебування в країні. Головне дослідницьке питання, яке ставила ця робота (Чи виявилися інституційні та правові механізми Італії спроможними забезпечити повноцінну соціально-економічну та культурну інтеграцію українців зі статусом тимчасового захисту, а не лише їхній прийом?) отримало досить неоднозначну відповідь. Статус тимчасового захисту насправді відкрив двері до легального перебування в країні, до ринку праці, освіти та медицини. Проте, як ми побачили, миттєвого переходу від «прийому» до «інтеграції» не відбулося. Для кращої інтеграції українців вже були задіяні здебільшого не державні програми, а сама українська діаспора та волонтерські й громадські організації.

Лібералізм, який був обраний для цього дослідження, дозволив цій роботі розглянути поняття міграції не лише як безпековий виклик для країн, а більше як сферу, яка заохочує міжнародну співпрацю. Розмежування добровільної та вимушеної міграції, а також звернення до чотирьох моделей інтеграції (асиміляційної, сегментованої, мультикультурної та інтеркультурної) дали змогу не просто описати італійський кейс, а зіставити його з певною нормативною рамкою та створити конкретні інструменти для його оцінки. Італійський приклад, в підсумку, найближче піждходить саме до сегментованої моделі, адже різні групи українців інтегрують по-різному в залежності від багатьох факторів, і також здебільшого вони підтримують збереження етнічних громад всередині Італії

Охарактеризовано правові та інституційні засади міграційної політики Італії.

Правова та інституційна система Італії вибудована на поєднанні національного законодавства, насамперед Testo Unico sull'Immigrazione 1998 року, та норм Європейського Союзу, центральною серед яких для цього кейсу є Директива 2001/55/ЄС про тимчасовий захист. Ключовим механізмом, який регулює та дозволяє мігрантам перебувати в межах країни залишається дозвіл на проживання (*permesso di soggiorno*), а інституційна система має багаторівневий характер (наднаціональний рівень – інституції ЄС, національний – Міністерство внутрішніх справ та уряд, локальний – муніципалітети, префектури, система SAI, ANCI, CAS).

Еволюційний шлях Італії від країни еміграції до одного з головних реципієнтів мігрантів у ЄС відображується декількома важливими для цього законами (*Legge Foschi*, *Legge Martelli*, *Legge sulla cittadinanza*, *Legge Bossi Fini*, *Legge Minniti – Orlando*), саме вони показують поступове первтмлення Італії в міграційній політиці. Події 2022 року показали, що італійська система здатна на швидке реагування на міграційні кризи. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну Італія негайно, разом із іншими державами-членами ЄС, активувала Директиву тимчасового захисту та запровадила спрощення процедур отримання дозволів на проживання та фінансову допомогу. Однак були виявлені також і певні слабкості системи, зокрема географічна нерівномірність розповсюдження біженців (понад 60% на півночі), що потягнуло за собою перевантаження структур приймання мігрантів. Крім того, у ставленні до різних категорій мігрантів проявилися «подвійні стандарти», адже, в порівнянні з іншими категоріями мігрантів, українці отримали ширший доступ до прав і послуг, та для них було значно спрощено процедури отримання документів. Станом на 2026 рік дозволи на тимчасовий захист було продовжено до березня 2027 року.

Соціально-демографічний портрет українських біженців різко відрізняється від звичних для Італії міграційних потоків. Близько 70% заявників є жіночої статі, та 80% мають вищу освіту. Рівень зайнятості українців є високим, однак якість зайнятості не є найліпшою, адже значна частина людей працює в низькооплачуваних секторах, передусім у доглядовій сфері, та на позиціях, що не

відповідають їхньому кваліфікаційному рівню. У сфері освіти інтегровано майже 40 000 українських учнів, однак дослідження Світового банку фіксують нижчі показники їхньої успішності через мовний бар'єр, психологічне навантаження та подвійне навчальне навантаження (одночасне навчання в італійській школі та онлайн в українській школі, що роблять більшість дітей).

Основні перешкоди на шляху інтеграції роблять замкнене коло для українців в Італії. Мовний бар'єр блокує доступ до кращої роботи, а робота на низькокваліфікованих позиціях не залишає часу та ресурсів на вивчення мови. Соціальна ізоляція, що є здебільшого зумовлена мовним бар'єром і браком міжкультурних контактів, посилюється поступовим зниженням суспільної підтримки з боку італійців. Якщо на початку підтримка від італійського суспільства була безумовною, то з часом вона почала слабшати. Та зрештою, бюрократичні складнощі з поновленням документів є найбільшою проблемою, адже це не тільки створює постійну невизначеність щодо ситуації, а також може створювати реальні ризики у втраті можливості отримання медичного обслуговування чи освіти.

У цих умовах українська діаспора, яка існувала в Італії задовго до 2022 року, перетворилася на ключового актора первинної підтримки. Саме вона стала ключовим актором первинної підтримки, вона вже вплинула на географію розселення біженців, що прибули після 2022 року, та допомагала з житлом і психологічною підтримкою. Волонтерський рух, в свою чергу, заповнив прогалини державної системи в наданні інформації (зокрема стосовно можливостей різноманітної допомоги та де її знайти), також допоміг з працевлаштуванням та інтеграцією дітей у школи. Громадські організації (Caritas Italiana, ActionAid) реалізують проекти з психологічної підтримки, мовного навчання та відпочинку дітей.

Отже, італійський кейс 2022–2026 років демонструє, що наявність формального правового статусу є необхідною, але це є недостатньою для успішної інтеграції. Система, яка була створена для регулювання здебільшого трудової

міграції та реагування на потоки шукачів притулку з Африки та Азії, виявилася лише частково готовою для роботи з українськими біженцями, чий демографічний профіль відрізняється. Досвід Італії показує, що швидка правова реакція на рівні ЄС і національної держави має бути доповнена системними інтеграційними програмами, орієнтованими на довгострокову перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Organization for Migration. Fundamentals of Migration [Електронний ресурс] // IOM. – Режим доступу: <https://www.iom.int/fundamentals-migration>
2. Eurostat. Glossary: Migration [Електронний ресурс] // Eurostat. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Migration>
3. Imperial & Legal. Emigration, Immigration, and Migration: What Are the Differences? [Електронний ресурс] // Imperial & Legal. – Режим доступу: <https://imperiallegal.com/media/articles/emigration-immigration-and-migration-what-are-the-differences/>
4. International Organization for Migration (IOM). Glossary on Migration. International Migration Law No. 34 [Електронний ресурс] // IOM. – Geneva, 2019. – Режим доступу: <https://publications.iom.int/books/international-migration-law-ndeg34-glossary-migration>
5. UNHCR. Integration programmes [Електронний ресурс] // UNHCR Integration Handbook. – Режим доступу: <https://www.unhcr.org/handbooks/ih/getting-started/integration-programmes>
6. UNHCR. Guiding principles [Електронний ресурс] // UNHCR Integration Handbook. – Режим доступу: <https://www.unhcr.org/handbooks/ih/about-handbook/guiding-principles>
7. Laubenthal B. Introduction: Assimilation, integration or transnationalism? An overview of theories of migrant incorporation [Електронний ресурс] // International Migration. – 2023. – Vol. 61. – P. 84–91. – Режим доступу: <https://vlex.co.uk/vid/introduction-assimilation-integration-or-1049460884>
8. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof [Електронний ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2001. – L 212. – P. 12–23. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj>

9. UNHCR Italia. Protezione temporanea in Italia [Электронный ресурс] // UNHCR Italia. – Режим доступа: <https://help.unhcr.org/italy/it/forme-di-protezione-in-italia/protezione-temporanea/>
10. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof [Электронный ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2001. – L 212. – P. 12–23. – Режим доступа: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj>
11. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof [Электронный ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2001. – L 212. – P. 12–23. – Режим доступа: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj>
12. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection [Электронный ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2022. – L 71. – P. 1–6. – Режим доступа: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_impl/2022/382/oj/eng
13. Hollifield, J. F. The Emerging Migration State [Электронный ресурс] // International Migration Review. – 2004. – Vol. 38, No. 3. – P. 885–912.
14. Moravcsik, A. Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics [Электронный ресурс] // International Organization. – 1997. – Vol. 51, No. 4. – P. 513–553.
15. Keohane, R. O., & Nye, J. S. Power and Interdependence: World Politics in Transition. – Boston : Little, Brown, 1977.

16. Money J. Globalization, International Mobility and the Liberal International Order [Электронный ресурс] // International Affairs. – 2021. – Vol. 97, No. 5. – P. 1559–1577. – Режим доступа: <https://academic.oup.com/ia/article/97/5/1559/6363959>
17. Alba R., Nee V. Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 2003.
18. Gans H. J. The New Assimilation: A Contemporary Paradigm for Understanding Ethnic and Racial Relations [Электронный ресурс] // Ethnic and Racial Studies. – 2004. – Vol. 27, No. 4. – P. 617–635. – Режим доступа: <https://scihub.box/10.1111/j.1535-6841.2004.00097.x>
19. Alba R., Nee V. Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 2003.
20. Berry J. W. Immigration, Acculturation, and Adaptation // Applied Psychology. – 1997. – Vol. 46, No. 1. – P. 5–34.
21. Falleni E., Guerrini S. L'emigrazione italiana come espansione della nazione italiana: l'esempio della migrazione friulana in Argentina alla fine del XIX secolo [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа: <https://www.museoemigrazioneitaliana.org/wp-content/uploads/2022/01/L-emigrazione-italiana-come-espansione-della-nazione-italiana.pdf>
22. Camilli A. Storia dell'immigrazione in Italia [Электронный ресурс] // Internazionale. – 2018. – Режим доступа: <https://www.internazionale.it/bloc-notes/annalisa-camilli/2018/10/10/storia-immigrazione-italia>
23. Camilli A. Storia dell'immigrazione in Italia [Электронный ресурс] // Internazionale. – 2018. – Режим доступа: <https://www.internazionale.it/bloc-notes/annalisa-camilli/2018/10/10/storia-immigrazione-italia>
24. Regio decreto 18 giugno 1931, n. 773 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 1931. – Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:regio.decreto:1931-06-18;773!vig=>
25. Collettiva. L'Italia, i migranti e la legge [Электронный ресурс] // Collettiva. – Режим доступа: <https://www.collettiva.it/copertine/italia/litalia-i-migranti-la-legge-vmr7v1w2>

26. Legge 28 febbraio 1990, n. 39 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 1990. –
Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1990-02-28;39>
27. Decreto-legge 30 dicembre 1989, n. 416 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 1989. –
Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legge:1989-12-30;416>
28. Legge 5 febbraio 1992, n. 91 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 1992. –
Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1992-02-05;91!vig>
29. Macrotrends. Italy Immigration Statistics 1960-2024 [Электронный ресурс] // Macrotrends. –
Режим доступа: <https://www.macrotrends.net/datasets/global-metrics/countries/ita/italy/immigration-statistics>
30. Legge 30 luglio 2002, n. 189 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 2002. –
Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2002-07-30;189!vig=>
31. Collettiva. L'Italia, i migranti e la legge [Электронный ресурс] // Collettiva. –
Режим доступа: <https://www.collettiva.it/copertine/italia/litalia-i-migranti-la-legge-vmr7v1w2>
32. Decreto-legge 17 febbraio 2017, n. 13 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 2017. –
Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legge:2017-02-17;13!vig=>
33. Decreto-legge 4 ottobre 2018, n. 113 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 2018. –
Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legge:2018-10-04;113!vig=>
34. Decreto-legge 14 giugno 2019, n. 53 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 2019. –
Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legge:2019-06-14;53>
35. Legge 18 dicembre 2020, n. 173 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 2020. –
Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2020-12-18;173>

- 36.OECD. International Migration Outlook 2025: Italy [Электронный ресурс]. – 2025.
– Режим доступа: https://www.oecd.org/en/publications/2025/11/international-migration-outlook-2025_355ae9fd/full-report/italy_495e1265.html
- 37.ISMU. Protezione internazionale e asilo - Banca dati sulle migrazioni [Электронный ресурс] // ISMU. – Режим доступа: <https://www.ismu.org/protezione-internazionale-e-asilo-banca-dati-sulle-migrazioni/>
- 38.EUAA. Latest asylum trends monthly overview: Migrants from Ukraine [Электронный ресурс] // EUAA. – Режим доступа: <https://www.euaa.europa.eu/latest-asylum-trends-monthly-overview/migrants-ukraine>
- 39.Legge 18 dicembre 2020, n. 173 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 2020. – Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2020-12-18;173>
- 40.Rete SAI. La storia [Электронный ресурс] // Rete SAI. – Режим доступа: <https://www.retesai.it/la-storia/>
- 41.CINFORMI. Il sistema di accoglienza nazionale SAI [Электронный ресурс] // CINFORMI. – Режим доступа: <https://www.cinformi.it/Progetti/Accoglienza-ordinaria-SAI/Il-sistema-di-accoglienza-nazionale-SAI>
- 42.Decreto legislativo 25 luglio 1998, n. 286 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 1998. – Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:1998-07-25;286>
- 43.Legge 6 marzo 1998, n. 40 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 1998. – Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1998-03-06;40>
- 44.Collettiva. L'Italia, i migranti e la legge [Электронный ресурс] // Collettiva. – Режим доступа: <https://www.collettiva.it/copertine/italia/litalia-i-migranti-la-legge-vmr7v1w2>
- 45.Infomigrants. Italy stats show sharp drop in stay permits and protection [Электронный ресурс] // Infomigrants. – Режим доступа: <https://www.infomigrants.net/en/post/60381/italy-stats-show-sharp-drop-in-stay-permits-and-protection>

46. World Bank. World Bank Survey on Ukrainian Refugees in Italy 2024 [Электронный ресурс]. – 2024. – Режим доступа: <https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/6421/variable/V117>
47. Prefettura di Vicenza. Crisi ucraina [Электронный ресурс] // Prefettura di Vicenza. – Режим доступа: <https://prefettura.interno.gov.it/it/prefetture/vicenza/crisi-ucraina>
48. Decreto-legge 10 marzo 2023, n. 20 [Электронный ресурс] // Normattiva. – 2023. – Режим доступа: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legge:2023-03-10;20>
49. Bolzoni M., Donatiello D., Giannetto L. The dark side of solidarity: ambivalences and double standards in the Ukrainian refugee crisis in Italy [Электронный ресурс] // Partecipazione e conflitto. – 2023. – Vol. 16, No. 3. – P. 451–469. – Режим доступа: https://iris.unito.it/retrieve/25edc351-b691-44e5-980f-399392a93c51/The%20dark%20side%20of%20solidarity_Bolzoni_Donatiello_Giannetto_PACO%202023.pdf
50. Di Salvo M. Language Variation and Urban Space: A Sociolinguistic Study of Immigrants in Naples [Электронный ресурс] // Iris Unina. – Режим доступа: <https://www.iris.unina.it/retrieve/1f77a551-5cd5-42b1-9ef4-dc054769c804/23102-75095-1-PB.pdf>
51. Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa. Integration challenges of Ukrainian refugees in Italy [Электронный ресурс] // ОБСТ. – Режим доступа: https://www.balcanicaucaso.org/en/cp_article/integration-challenges-of-ukrainian-refugees-in-italy/
52. Chiesa di Milano. Al via corsi gratuiti e intensivi di italiano per rifugiati ucraini [Электронный ресурс] // Chiesa di Milano. – Режим доступа: <https://old.chiesadimilano.it/news/milano-lombardia/al-via-corsi-gratuiti-e-intensivi-di-italiano-per-rifugiati-ucraini-501272.html>
53. Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa. Integration challenges of Ukrainian refugees in Italy [Электронный ресурс] // ОБСТ. – Режим доступа: https://www.balcanicaucaso.org/en/cp_article/integration-challenges-of-ukrainian-refugees-in-italy/

54. World Bank. World Bank Survey on Ukrainian Refugees in Italy 2024 - Variable S05Q03_3 [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/6421/variable/F1/V264?name=s05q03__3
55. Centre for Economic Strategy. Italy [Електронний ресурс] // CES. – Режим доступу: <https://ces.org.ua/en/italy/>
56. Ministero dell'Interno. Roma, intervento del ministro dell'Interno Matteo Piantedosi alla Ukraine Recovery Conference 2025 [Електронний ресурс]. – 2025. – Режим доступу: <https://www.interno.gov.it/it/stampa-e-comunicazione/interventi-e-interviste/roma-intervento-ministro-dellinterno-matteo-piantedosi-alla-ukraine-recovery-conference-2025>
57. Mondoinsieme. AVUI – Associazione dei Volontari Ucraini in Italia [Електронний ресурс] // Mondoinsieme. – Режим доступу: <https://mondinsieme.org/progetti-associazioni/avui-2/>
58. IOM Italy. L'OIM promuove la nascita di una Alleanza Globale della Diaspora per la ricostruzione dell'Ucraina [Електронний ресурс]. – 2025. – Режим доступу: <https://italy.iom.int/it/news/loim-promuove-la-nascita-di-una-alleanza-globale-della-diaspora-la-ricostruzione-dellucraina>
59. UNHCR Italy. Le attività del progetto [Електронний ресурс] // UNHCR Italy. – Режим доступу: <https://www.unhcr.org/it/le-attivita-del-progetto>
60. Comune di Milazzo. Protocollo d'intesa per l'attuazione del progetto "Ciascuno cresce solo se sognato" [Електронний ресурс]. – 2026. – Режим доступу: <https://www.milazzoincomune.it/2026/02/26/protocollo-dintesa-tra-comune-istituto-impallomeni-e-cooperativa-utopia-per-lattuazione-del-progetto-ciascuno-cresce-solo-se-sognato/>
61. Caritas Italiana. È più bello insieme – continua l'accoglienza estiva dei minori ucraini nelle comunità italiane [Електронний ресурс] // Caritas Italiana. – 2025. – Режим доступу: <https://www.caritas.it/e-piu-bello-insieme-continua-laccoglienza-estiva-dei-minori-ucraini-nelle-comunita-italiane/>

62. ActionAid Italy. SWEET Ucraina [Электронный ресурс] // ActionAid Italy. – Режим доступа: <https://www.actionaid.it/sweet-ucraina/>
63. Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali. Refugee Week [Электронный ресурс] // Integrazione Migranti. – Режим доступа: <https://integrazionemigranti.gov.it/it-it/Ricerca-news/Dettaglio-news/id/4293/t/139>
64. itanews24. Sondaggi politici, 83% favorevole ad accoglienza profughi ucraini, 41% a invio armi [Электронный ресурс]. – 2022. – Режим доступа: <https://itanews24.com/sondaggi-politici-83-favorevole-ad-accoglienza-profughi-ucraini-41-a-invio-armi/#masthead>
65. AffariInternazionali. Sondaggio IAI-LAPS 2022: Migrazioni [Электронный ресурс]. – 2022. – Режим доступа: <https://www.affarinternazionali.it/sondaggio-iai-laps-2022-migrazioni/>
66. Ipsos. Russia-Ucraina: ultime news. Italiani riducono timori scoppio terza guerra mondiale [Электронный ресурс]. – 2025. – Режим доступа: <https://www.ipsos.com/it-it/russia-ucraina-ultime-news-italiani-riducono-timori-scoppio-terza-guerra-mondiale-3-monitoraggio-ipsos>
67. Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa. Integration challenges of Ukrainian refugees in Italy [Электронный ресурс] // ОБСТ. – Режим доступа: https://www.balcanicaucaso.org/en/cp_article/integration-challenges-of-ukrainian-refugees-in-italy/
68. Centro Astalli. Presentato ieri il X Rapporto Carta di Roma [Электронный ресурс]. – 2022. – Режим доступа: <https://www.centroastalli.it/presentato-ieri-il-x-rapporto-carta-di-roma/>
69. Centro Astalli. Presentato ieri il X Rapporto Carta di Roma [Электронный ресурс]. – 2022. – Режим доступа: <https://www.centroastalli.it/presentato-ieri-il-x-rapporto-carta-di-roma/>
70. ReliefWeb. Italy fact sheet, June 2025 [Электронный ресурс]. – 2025. – Режим доступа: <https://reliefweb.int/report/italy/italy-fact-sheet-june-2025>
71. ReliefWeb. Italy fact sheet, June 2025 [Электронный ресурс]. – 2025. – Режим доступа: <https://reliefweb.int/report/italy/italy-fact-sheet-june-2025>

- 72.Linkiesta. Ukraine lavori Italia [Электронный ресурс]. – 2025. – Режим доступа: <https://www.linkiesta.it/2025/02/ucraine-lavori-italia/>
- 73.Centre for Economic Strategy. Italy [Электронный ресурс] // CES. – Режим доступа: <https://ces.org.ua/en/italy/>
- 74.EUAA. Available work facing challenges: Latest survey results highlight barriers to employment for displaced Ukrainians in the EU [Электронный ресурс] // EUAA. – Режим доступа: <https://www.euaa.europa.eu/news-events/available-work-facing-challenges-latest-survey-results-highlight-barriers-employment-displaced-ukrainians-eu>
- 75.World Bank. World Bank Survey on Ukrainian Refugees in Italy 2024 [Электронный ресурс]. – 2024. – Режим доступа: <https://microdata.worldbank.org/index.php/catalog/6421/variable/V117>
- 76.CREAM. Ukraine detail [Электронный ресурс] // CREAM. – Режим доступа: <https://cream-migration.org/ukraine-detail.htm?article=3553>
- 77.Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa. Integration challenges of Ukrainian refugees in Italy [Электронный ресурс] // ОБСТ. – Режим доступа: https://www.balcanicaucaso.org/en/cp_article/integration-challenges-of-ukrainian-refugees-in-italy/
- 78.Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa. Integration challenges of Ukrainian refugees in Italy [Электронный ресурс] // ОБСТ. – Режим доступа: https://www.balcanicaucaso.org/en/cp_article/integration-challenges-of-ukrainian-refugees-in-italy/
- 79.Linkiesta. Ukraine lavori Italia [Электронный ресурс]. – 2025. – Режим доступа: <https://www.linkiesta.it/2025/02/ucraine-lavori-italia/>
- 80.Publications Office of the European Union. Title of publication [Электронный ресурс] // EU Publications. – Режим доступа: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e8dd53a0-7953-11ef-bbbe-01aa75ed71a1/language-en>
- 81.World Bank. World Bank Survey on Ukrainian Refugees in Italy 2024 - Variable V234 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://microdata.worldbank.org/catalog/6421/variable/V234>

82. Interfax-Ukraine. Ukraine news [Електронний ресурс] // Interfax-Ukraine. – Режим доступу: <https://en.interfax.com.ua/news/general/1143302-amp.html>
83. La Presse. Ukraine, Valditara: 40,000 Ukrainian students enrolled in Italian schools [Електронний ресурс]. – 2025. – Режим доступу: <https://za.lapresse.it/news-za/2025/07/11/ukraine-valditara-40000-ukrainian-students-enrolled-in-italian-schools/>
84. World Bank. Title of document [Електронний ресурс] // World Bank. – Режим доступу: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099417202042522468/pdf/IDU-780fb657-d73b-4abb-9c07-0a41787d61dd.pdf>
85. Decreto-legge 27 dicembre 2024, n. 202 [Електронний ресурс] // Normattiva. – 2024. – Режим доступу: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto-legge:2024-12-27;202!vig=>
86. Social Innovation Plus. EU RESP 4U: Accelerating innovative social housing experimentation and responses for UA refugees [Електронний ресурс] // Social Innovation Plus. – Режим доступу: <https://www.socialinnovationplus.eu/project/eu-resp-4u-accelerating-innovative-social-housing-experimentation-and-responses-for-ua-refugees/#content>
87. FACT News. Tax system in Italy: What Ukrainian refugees should consider [Електронний ресурс] // FACT News. – Режим доступу: https://fact-news.com.ua/en/tax-system-in-italy-what-ukrainian-refugees-should-consider/#Basic_structure_three_levels_of_income_tax

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи

Тема «Міграційна політика Італії: інтеграція українців зі статусом тимчасового захисту (2022-2026)»

Здобувачка Кожухар Анастасія Сергіївна

Рік навчання 4-ий рік навчання

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Науковий керівник Соловей Галина, кандидат філософських наук, доцент

Рецензент

Захищена

Короткий зміст роботи:

Дослідження фокусується на міграційній політиці Італії та процесі інтеграції українців зі статусом тимчасового захисту в період 2022–2026 років. Теоретичною базою роботи є ліберальна теорія міжнародних відносин і чотири моделі інтеграції (асиміляційна, сегментована, мультикультурна та інтеркультурна). Значна увага приділена еволюції міграційної політики Італії, її сучасній інституційній та правовій рамці, а також реакції італійської системи на масовий наплив українських біженців після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року та поступовому зменшенню підтримки з їх сторони в ході затягування конфлікту. Увага роботи зосереджується на соціально-економічному вимірі інтеграції українців в Італії, включаючи демографічний портрет, доступ до ринку праці, освіти та системи соціального захисту. У роботі досліджено, як мовний бар'єр, бюрократичні перепони та поступове зниження суспільної підтримки впливають на процес інтеграції українців в італійське суспільство. Було розглянуто,

як такі речі, як «подвійні стандарти солідарності», вплинули на характер включення українців у приймаюче суспільство, так само, як і вплив діаспори та різних волонтерських і громадських організацій на полегшення інтеграції українців у суспільстві.

Ключові слова: Італія, міграційна політика, тимчасовий захист, українські біженці, інтеграція, діаспора

Short summary:

This study examines Italy's migration policy and the integration process of Ukrainians with temporary protection status during the period 2022–2026. The study analyzes theoretical approaches to the study of migration and integration, in particular liberal theory of international relations and four models of integration (assimilationist, segmented, multicultural, and intercultural). Significant attention is devoted to the evolution of Italy's migration policy, its current institutional and legal framework, as well as the Italian system's response to the mass influx of Ukrainian refugees following the start of Russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022 and the gradual decline in support for them as the conflict dragged on. The study focuses on the socio-economic dimension of the integration of Ukrainians in Italy, including a demographic profile, access to the labor market, education, and the social protection system. The study examines how language barriers, bureaucratic obstacles, and the gradual decline in public support affect the process of integrating Ukrainians into Italian society. It examines how factors such as “double standards of solidarity” have influenced the nature of Ukrainians' inclusion in the host society, as well as the role of the diaspora and various volunteer and civil society organizations in facilitating the integration of Ukrainians into society.

Keywords: Italy, migration policy, temporary protection, Ukrainian refugees, integration, diaspora